

УДК 32-027.22:659.4:004

DOI <https://doi.org/10.32782/2305-9389/2023.28.43>

РОЗВИТОК ПОЛІТИЧНОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ

Теремко Віктор,

кандидат політичних наук,
доцент кафедри політології

Київського національного університету імені Тараса Шевченка
ORCID ID: 0000-0002-1774-0246

Посилення впливу чинників глобалізації зумовлює поглиблення процесів трансформації політичних систем і призводить до необхідності залучення у практичну діяльність сучасних цифрових технологій та інформаційно-аналітичних систем. Розвиток політичної системи України в умовах сьогодення можна схарактеризувати як такий, що піддається істотному дестабілізуючому впливу чинників зовнішнього та внутрішнього середовища, одним із найбільш вагомих серед яких є цифровізація. За таких умов постає необхідність проведення поглиблених досліджень у напрямі виявлення особливостей і проблем розвитку політичної системи України в умовах цифровізації, а тематика дослідження набуває особливої актуальності. У статті досліджено основні наукові підходи до виявлення особливостей розвитку політичної системи України в умовах цифровізації, проаналізовано проблеми розвитку політичної системи України. Установлено, що наявний стан політичної системи України характеризується як нестабільний, а політичні процеси потребують удосконалення. Доведено ефективність цифровізації в механізмі забезпечення розвитку політичної системи, оскільки завдяки її технологіям досягається можливість забезпечення прозорості механізмів обрання органів державної влади, формування впливового парламенту та розширення сфери компетенції органів місцевого самоврядування на засадах демократії та максимально можливої участі громадськості в ухваленні відповідних рішень. Запропоновано основні напрями вдосконалення політичної системи України, серед найбільш вагомих із яких є потреба в завершенні адміністративно-територіальної реформи, усунення дублювання функцій органів державної влади, їх чітке розмежування та законодавче закріплення, а також формування ефективної виборчої системи та забезпечення її прозорості.

Ключові слова: цифрові технології, політична система, інформаційно-комунікаційні технології, цифровізація, політичний вплив, політичні інститути, політичні комунікації.

Teremko Viktor. The development of the political system of Ukraine in the conditions of digitalization

The strengthening of the influence of globalization factors leads to the deepening of the processes of transformation of political systems and leads to the need to involve modern digital technologies and information-analytical systems in practical activities. The development of Ukraine's political system in today's conditions can be characterized as subject to the significant destabilizing influence of external and internal environmental factors, one of the most important of which is digitalization. Under such conditions, there is a need to carry out in-depth research in the direction of identifying the peculiarities and problems of the development of the political system of Ukraine in the conditions of digitalization, and the topic of the research becomes especially relevant. The article examines the main scientific approaches to clarifying the essence of the concept of the development of the political system of Ukraine in the conditions of digitalization, analyzes the peculiarities of the development of the political system of Ukraine. It was established that the current state of the political system of Ukraine is characterized as unstable, and political processes need improvement. The effectiveness of digitalization in the mechanism of ensuring the development of the political system has been proven, since thanks to its technologies, it is possible to ensure the transparency of the mechanisms of election of state authorities, the formation of an influential parliament, and the expansion of the sphere of competence of local self-government bodies on the basis of the maximum possible participation of the public in making relevant decisions. The main directions for improving the political system of Ukraine are proposed, among the most important of which is the need to complete the administrative and territorial reform, eliminate the duplication of functions of state authorities and their clear demarcation and legislative consolidation, as well as the formation of an effective electoral system and ensuring its transparency.

Key words: digital technologies, political system, information and communication technologies, digitalization, political influence, political institutions, political communications.

Вступ. Розвиток політичної системи України впродовж тривалого періоду відбувається під впливом вагомих дестабілізуючих чинників суспільно-політичного характеру, які деструктивно впливають на виконання функцій основними суб'єктами політичних відносин. Стрімкий розвиток інформаційно-комунікаційних технологій спричинив їх поширення на всі сфери суспільно-політичного життя, унаслідок чого політична система країни проходить шлях адаптації до викликів сучасності. Застосування інноваційних методів у політичній системі країни свідчить про її поступальний розвиток і про

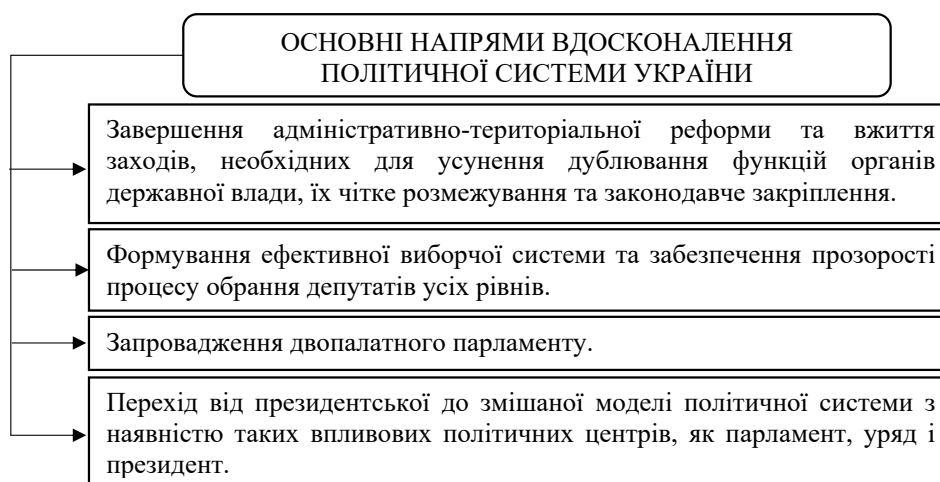
модернізацію процесів і явищ, які його супроводжують. Зважаючи на те, що від стану розвитку політичної системи істотно залежать формування та розвиток партійної системи країни, постає необхідність вирішення такої вагомій проблеми, як підвищення довіри громадськості до політичної системи загалом і до партійної системи зокрема, адже діяльність окремих політичних партій нівелює всі принципи довіри до партій як інституту, що зумовлює нагальну потребу реформування чинної політичної системи України та забезпечення доступу громадськості до участі в політичних процесах, ефективним інструментом чого можуть виступити технології цифровізації. Зазначені тенденції свідчать, що проблематика дослідження розвитку політичної системи України в умовах цифровізації набуває особливої актуальності та потребує поглибленого вивчення.

Метою статті є теоретико-прикладні дослідження особливостей розвитку політичної системи України в умовах цифровізації та виявлення основних проблем його забезпечення. Досягнення поставленої мети передбачає використання таких **методів дослідження** та наукового пізнання, як системний аналіз, синтез, наукова абстракція, класифікація, порівняння, узагальнення та систематизація.

Результати дослідження. Сучасний етап розвитку суспільно-політичних відносин супроводжується переходом на застосування інноваційних методів управління процесами та явищами. Очевидно, що політична система як сукупність державних і недержавних політико-правових інститутів суспільства, що впорядковані з метою забезпечення політичного життя країни, перебуває в тісному взаємозв'язку із середовищем, де вона формується, функціонує та розвивається, тому інтенсифікація процесів цифровізації поширюється і на сферу політики, що зумовлює застосування сучасних цифрових технологій у процесі реалізації влади, а також у виборі прийомів, засобів і методів здійснення політичних функцій.

Окреслена проблематика досить часто виступає предметом наукових досліджень і активних дискусій, зокрема, її обговорення здійснено Ф. Вауліною, О. Гайко й О. Крисенко [1], які стверджують, що наявна модель політичної системи України вичерпала свій інституційний ресурс та не може існувати в сучасному вигляді, що зумовлює необхідність її модернізації й адаптації до принципів європейської політичної системи, адже європеїзація політичних інститутів дозволить наблизити Україну до світового простору й утвердитися в ролі повноправного члена міжнародної спільноти. Водночас науковці наполягають, що розвиток політичної системи України повинен супроводжуватися поглибленням процесів прозорості механізмів обрання органів державної влади, формуванням впливового парламенту та розширенням сфери компетенції органів місцевого самоврядування, що можна досягнути завдяки цифровізації політичних процесів, яка спроможна швидко та якісно сформувати ефективні механізми політичної участі та політичного впливу, а також розширити способи взаємодії із громадськістю. Основні напрями вдосконалення політичної системи України в умовах цифровізації суспільно-політичного життя країни, які потрібно реалізувати для досягнення бажаних результатів, пропонуємо систематизувати (рис. 1).

Стає очевидним, що ключовою проблемою політичної системи України є її неспроможність забезпечити ефективне державне управління. Тому розвиток політичної системи має орієнтуватися на створення стабільних і ефективних державних інститутів, спроможних функціонувати із широким

Джерело: сформовано автором на основі [1].

Рис. 1. Основні напрями вдосконалення політичної системи України

використанням у своїй діяльності інструментів і технологій цифровізації, чим забезпечити безперешкодний доступ громадськості до інформації про стан і результати їх функціонування.

У даному контексті В. Подгорна [2] вважає, що цифрова реальність, яка поступово охопила політичну систему України, усе більше форматує політичний процес і політичні інститути, спричиняє необхідність їх адаптації до викликів і умов сьогодення. Науковиця стверджує, що цифровізація політичної системи передбачає використання таких платформ, як Google, Microsoft, Facebook, Apple. Водночас інтенсифікацію процесу цифровізації політичної системи В. Подгорна пов'язує зі стрімким розвитком інноваційних технологій, виникненням нейронних мереж і штучного інтелекту. Однак, попри позитивні чинники цифровізації політичної системи України, науковиця встановила її проблеми, найбільш вагомою з яких виявляється дисфункціональність політичних інститутів і десоціалізація громадян, що виникають внаслідок надмірної віртуалізації суспільства та політичної системи.

На наш погляд, зазначені проблеми є значними та потребують належного нормативно-правового врегулювання, тому вважаємо доцільною й обґрунтованою пропозицію розроблення й ухвалення Закону України «Про хмарні технології», яким можна передбачити організаційно-правовий механізм урегулювання відносин щодо цифровізації політичної системи та застосування в політичній діяльності технологій штучного інтелекту.

М. Шманатов [3, с. 30, 34] дотримується думки, що використання цифрових інструментів у політиці зумовлено необхідністю насичення фізичного світу електронно-цифровими засобами, системами та пристроями інформаційного обміну, спрямованими на забезпечення інтегральної взаємодії віртуального та фізичного політичного середовища. Науковець установив можливості спрощення процесу залучення громадськості до політичного життя завдяки використанню онлайн-простору та стверджує, що окремі з таких технологій уже сьогодні застосовуються політичними партіями в Україні, що реалізується в таких напрямках, як:

- 1) політична комунікація;
- 2) онлайн-реклама;
- 3) формування політичної активності громадян;
- 4) регулювання цифрового простору в політиці;
- 5) цифровізація бюрократичних процесів.

М. Хаустова [4, с. 112] проблеми розвитку політичної системи України в умовах цифровізації розглядає крізь призму реалізації державної політики, програм і стратегій цифровізації суспільства та має власні погляди щодо їх вирішення. Зокрема, науковиця переконує, що вагомими чинниками розвитку політичної системи в сучасних умовах є наявність інноваційного потенціалу та забезпечення демократії в державі. Водночас цифровізацію політичної системи вчена трактує як валентний і нестійкий процес, що не завершив свого формування та під впливом глобальних чинників продовжує розвиватися й удосконалюватися в напрямі упорядкування політичного дискурсу.

Вагомість чинника демократизації держави та суспільства виділяє В. Крижанівська [5, с. 83] в дослідженні сучасних трансформацій, що супроводжують розвиток політичної системи в Україні, вплив якого вбачає в адаптації форм політичної діяльності до політики запровадження електронного урядування та реалізації принципів електронної демократії, ключовим елементом чого виступають цифрові технології. Науковиця дійшла висновку, що цифрові технології дозволяють розширити можливості інформаційного доступу та здійснювати вираження своїх політичних позицій за допомогою маніпуляцій у соціальних медіа.

Уважаємо наукову позицію В. Крижанівської цілком виправданою, адже запровадження інформаційно-комунікаційних технологій у процеси здійснення політичних комунікацій сприяє цифровізації таких політичних практик, як: (1) е-голосування; (2) онлайн-мітинги; (3) електронні петиції; (4) онлайн-флешмоби. Своєю чергою, такі технології дозволяють сформувати дієве віртуальне політичне середовище, спроможне впливати на реальні політичні процеси, як-от ухвалення рішень через е-голосування й електронний підпис петицій, а також на коригування політичного курсу та забезпечення ефективності е-демократії. Водночас вважаємо за доцільне систематизувати основні особливості розвитку політичної системи України в умовах цифровізації, які відобразимо на рис. 2.

Варто зосередити увагу на тому, що досягнути високих показників ефективності розвитку політичної системи України одночасно не вдасться, адже наявність вагомих чинників зовнішнього та внутрішнього середовища не сприяє реалізації швидких і якісних трансформаційних змін. Навіть більше, сучасний стан розвитку політичної системи в умовах цифровізації характеризується наявністю істотних проблем, як-от:

- 1) низький рівень забезпечення процесу дотримання принципів демократичного розвитку та політичного плюралізму;
- 2) недосконалість законодавчого регулювання процедури збалансування політичних сил, спроможного забезпечити рівновагу та послідовність співробітництва органів законодавчої, виконавчої та судової влади;
- 3) неврегульованість проблем залучення політичної опозиції, засобів масової інформації та громадськості до процесу ухвалення політичних рішень;
- 4) недосконалість процесу підзвітності політичних сил і виборних органів влади перед виборцями;
- 5) низький рівень залучення громадськості до розроблення та реалізації зовнішньої та внутрішньої політики держави;
- 6) низький рівень політичної культури.

Зазначені проблеми істотно стримують процеси залучення сучасних інструментів цифровізації в політичну систему України, гальмують її розвиток.

Висновки. Отже, проведені дослідження особливостей і проблемних аспектів розвитку політичної системи України в умовах цифровізації дають підстави стверджувати, що політична система України складається із сукупності державних і недержавних упорядкованих політико-правових інститутів суспільства, діяльність яких спрямована на забезпечення політичного життя країни. Результати проведеного дослідження доводять, що наявна модель політичної системи України вичерпала свій інституційний ресурс, а її стан характеризується як нестабільний, що потребує вжиття відповідних заходів з удосконалення політичних процесів і модернізації політичної системи. Виявлено, що ефективним інструментом досягнення бажаних результатів є цифровізація, яка спроможна забезпечити прозорість формування впливових органів державної влади та розширення сфери компетенції органів місцевого самоврядування на засадах максимально можливої участі громадськості в ухваленні відповідних рішень. Установлено, що розвиток політичної системи України в умовах цифровізації істотно залежить від швидкості та якості вирішення таких проблем, як недотримання принципів демократичного розвитку та політичного плюралізму, недосконалість законодавчого регулювання процедури збалансування політичних сил, неврегульованість проблем залучення політичної опозиції, засобів масової інформації

Джерело: власна авторська розробка.

Рис. 2. Особливості розвитку політичної системи України в умовах цифровізації

та громадськості до процесу ухвалення політичних рішень, недосконалість процесу підзвітності політичних сил і виборчих органів влади перед виборцями, а також низький рівень політичної культури та залучення громадськості до розроблення та реалізації зовнішньої та внутрішньої політики держави. Окреслені тенденції дозволили сформуванню та запропонувати основні напрями вдосконалення політичної системи України, зокрема, необхідність завершення адміністративно-територіальної реформи, усунення дублювання функцій органів державної влади, їх чітке розмежування та законодавче закріплення, формування ефективної виборчої системи та забезпечення її прозорості.

Література:

1. Щодо трансформації політичної системи в контексті європейської інтеграції: аналітична записка Національного інституту стратегічних досліджень / Ф. Вауліна та ін. Київ : НІСВ, 2014. URL: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/politika/schodo-transformacii-politichnoi-sistemi-v-konteksti-evropeyskoi-integracii>
2. Подгорна В. Цифрові платформи та їхній вплив на політичну сферу. *Проблеми політичної психології*. 2021. Вип. 10 (24). С. 301–309. DOI: 10.33120/porp-Vol24-Year2021-81
3. Шманатов М. Цифрові технології як фактор впливу на політичні процеси: спроба концептуалізації. *Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна*. 2021. Вип. 40. С. 29–37. DOI: 10.26565/2220-8089-2021-40-04
4. Хаустова М. Державна політика в умовах цифровізації суспільства: міжнародний досвід реалізації програм та стратегій цифровізації. *Аналітично-порівняльне правознавство* : електронне наукове видання. 2022. № 2. С. 209–216. DOI: 10.24144/2788-6018.2022.02.40
5. Крижанівська В. Цифровізація політичної участі: загрози та перспективи. *Грані*. 2021. Том 24. № 9. С. 82–90. DOI: 10.15421/172193